

19.2.2026

HA/677/03.00.00.00/2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite: HE 189/2025 vp

HE 189/2025 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Esityksen pääasiallinen sisältö:

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ja väliaikaisesti muutettavaksi hyvinvointialueesta annettua lakia. Alijäämän kattamista koskevaa sääntelyä muutettaisiin väliaikaisesti siten, että valtiovarainministeriö voisi tietyin edellytyksin myöntää mahdollisuuden kattaa kertyneet alijäämät vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä niille hyvinvointialueille, joille se on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi. Lisäksi hyvinvointialueiden investointisuunnitelman laatimista ja toimittamista koskevia määräaikoja muutettaisiin.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue lausuu lakiluonnoksesta seuraavaa:

Päijät-Hämeen hyvinvointialue puoltaa esitettyjä muutoksia sekä alijäämän kattamiskauden pidentämistä että investointisuunnitelmien toimittamisaikataulun muutosta.

Esityksessä ehdotetaan kohdennettua, hakemusperusteista jatkoaikaa vuosille 2027 tai 2028. Päijät-Hämeen hyvinvointialue kannattaa alijäämän kattamisen määräajan jatkamista ja pitää sitä välttämättömänä toiminnan häiriöttömän jatkuvuuden ja lakisääteisten palvelujen turvaamisen näkökulmasta.

Hyvinvointialueet ovat käynnistäneet toimintansa keskenään hyvin erilaisista lähtökohdista. Alkuasetelma on vaikuttanut merkittävästi sekä syntyneisiin muutostokustannuksiin että mahdollisuuksiin sopeuttaa toimintaa. Hyvinvointialueiden talouden eriytymiseen liittyy useita tekijöitä, kuten palvelutaso ennen uudistusta, kunnilta tai kuntayhtymistä siirtyneiden kustannusten rakenne, palkkaharmonisoinnin toteuttaminen sekä järjestelmien yhtenäistämisen aiheuttamat muutostokustannukset. Näistä syistä nykyinen ali- ja ylijäämän taso ei yksinään kuvaa talouden tasapainottamisen tai palvelujen järjestämisen onnistumista eikä myöskään ennakoit tulevien vuosien tarpeita. Arviointi edellyttää laajempaa kokonaisuuden sekä syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle on kertynyt alijäämää jo vuodesta 2022 alkaen, mikä merkitsee lain (115 §) mukaan kattamisvelvollisuutta vuoden 2025 loppuun mennessä. Vuoden 2025 tilinpäätösennusteen mukaan alueella on edelleen noin 90 miljoonan euron kattamaton alijäämä.

19.2.2026

HA/677/03.00.00.00/2026

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella ei ole ollut realistisia mahdollisuuksia kuroa suurta alijäämää kiinni nykyisen lainsäädännön edellyttämässä aikataulussa kahdessa vuodessa ilman, että se olisi vaarantanut lakisääteiset palvelut.

Esityksessä todetaan, että noin puolet hyvinvointialueista ei kykene kattamaan alijäämiään nykyisessä määräajassa, mutta saisivat sen katettua 1–2 vuoden lisääjalla. Päijät-Häme kuuluu selvästi tähän joukkoon kuten Valtiovarainministeriölle lainanottovaltuus neuvottelujen yhteydessä toimitettu talouden tasapainottamissuunnitelman osoittaa.

Hallituksen esityksessä korostetaan, ettei alijäämän kattaminen voi tapahtua vaarantamalla perustuslain 19 §:n mukaisia palveluja, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon riittävää tasoa tai pelastustoimen toimintakykyä. Tätä linjaa tukevat myös oikeuskanslerin ratkaisu (OKV/3069/10/2024) ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue toteaa, että ilman määräajan jatkamista alijäämän kattaminen edellyttäisi sellaisia palvelutason leikkauksia, jotka olisivat ristiriidassa alueen väestön perusoikeuksien toteutumista turvaavien velvoitteiden kanssa. Näin ollen jatkoaika on välttämätön laillisuusperiaatteen toteuttamiseksi.

Esitys rajaa määräajan jatkamisen vain niihin hyvinvointialueisiin, joiden tilanne sitä aidosti edellyttää. Tämä on perusteltua, sillä se estää kannustimien heikkenemisen alueilla, jotka kykenevät kattamaan alijäämän nykyisessä määräajassa.

Se, että jatkoajan myöntäminen on sidottu siihen, että alijäämä voidaan tosiasiaassa kattaa pidennetyssä määräajassa, on kannatettavaa. Päijät-Hämeen hyvinvointialue on jo laatinut talouden tasapainottamissuunnitelman mikä tähtää realistisesti alijäämän kattamiseen vuoden 2028 loppuun mennessä. Arviointimenettelyn käynnistämisen lykkääminen jatkoajan ajaksi tukee alueiden itsehallintoa ja alueen omien toimien suorittamista ennen valtion raskaimpia ohjauskeinoja. Esitetyt ratkaisut tukevat vastuullista taloudenpitoa ilman tarvetta ulkopuoliseen hallinnolliseen puuttumiseen tilanteessa, jonka juurisyy on rahoitusjärjestelmässä valtakunnallisesti eikä aluekohtaisissa syissä. Rajausta siitä, että arviointimenettelyä ei käynnistetä ennen jatkoajan umpeutumista, tulee ohjeistaa selkeästi, jotta arviointimenettely ei käynnisty perusteettomasti ja alueiden omat sopeutustoimet saavat riittävän ajan vaikuttaa. Mahdollisuus hakea lisärahoitusta palveluiden turvaamiseksi (rahoituslaki 11 §) tulee huomioida jatkoaikamenettelyn kanssa.

Tällä hetkellä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tarveperusteinen rahoitus jää toteutuneita kustannuksia pienemmäksi, koska tarveperusteisen rahoitusjärjestelmän perusteet rikkoo täydellisesti negatiivinen siirtymätasaus. Rahoitusta leikkaavasta siirtymätasauksesta tulisi luopua välittömästi, koska se asettaa alueiden asukkaat perustuslain vastaisesti epätasa-arvoiseen asemaan palveluiden tarveperusteisen saatavuuden näkökulmasta. Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle vuosina 2023–2025 osoitettu rahoitus ei ole ollut THL:n laskeman laskennallisen tarveperusteisen arvion mukainen. Hyvinvointialueen laskennalliseen rahoitukseen on kohdistettu siirtymätasausvähennystä ko. vuosille yhteensä noin 144 miljoonaa euroa. Mikäli Päijät-

19.2.2026

HA/677/03.00.00.00/2026

Hämeen hyvinvointialueen rahoitus olisi ollut maakunnan asukkaiden palveluiden tarveperusteen mukainen, alijäämää Päijät-Hämeen hyvinvointialueella ei olisi syntynyt vuosina 2023–2025, vaan talous olisi ollut ylijäämäinen jokaisena vuotena.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue kannattaa investointisuunnitelman toimittamisen määräajan siirtämistä vuoden lopusta toukokuun loppuun. Uusi esitetty aikataulu sopii huomattavasti paremmin hyvinvointialueiden talousarvio- ja taloussuunnitelmien valmisteluaikatauluihin. Hyvinvointialueet saavat lainanottovaltuuspäätökset alkuvuodesta; eikä alueilla nyt ole ollut käytettävissään ajantasaista tietoa ennen investointisuunnitelman toimittamista. Esityksen mukaan myös muut selvitykset (sote-järjestämislaki 29 § ja pela-järjestämislaki 13 §) toimitetaan keväällä, mikä mahdollistaa paremman yhteensovittamisen. Tämä vähentää päällekkäistä työtä ja parantaa suunnitelmien laatua ja toteutuskelpoisuutta.

Lahdessa, 19.2.2026

Petri Virolainen
hyvinvointialuejohtaja